

Makale Geliř Tarihi: 30.07.2018 Yayın Kabul Tarihi: 01.09.2018

**TABGAÇ DEVLETİ'NİN KURULUŞU VE İMPARATOR TAO道武帝
DÖNEMİ (386-409)**

T. Gökçe BALCI*

Öz

İlk yerleşim yerleri Amur ile Argun Nehri arasındaki bölge olan ve II. yüzyılda Hsien-pi Konfederasyonu'nun batı bölümünde yer alan Tabgaçlar, önce Hunlardan boşalan İç Moğolistan topraklarına yerleştiler daha sonra ise güneye doğru inerek 315 yılında Tai Devleti'ni, 386 yılında da Tabgaç Devleti'ni (Kuzey Wei Hanedanlığı) kurdular.Tai Devleti'nin son hükümdarı Shih-i-chien'in torunu olan T'o-pa Kuei (İmparator Tao) 386 yılından itibaren devleti yeniden topladı ve güçlü bir hanedanlığın temellerini attı. Tabgaç tarihinde yeni bir sayfa açan İmparator Tao düzenlediği askeri ve siyasi faaliyetler ile onlara Kuzey ve Merkezî Çin'in tek hâkimi olma yolunu açarken hem de göçebe bir devletten Çin tipi bir hanedanlığa geçişin ilk adımlarını atmış oldu.

Anahtar Kelimeler: Tabgaç, T'o-pa, Kuzey Wei Hanedanlığı, İmparator Tao.

**ESTABLISHMENT of TABGATCH STATE AND THE PERIOD OF EMPEROR
TAO (386-409)**

Abstract

Tabgatchs whose homeland was the area between Amur River and Argun River and were located in the west part of Hsien-pi Confederation, settled in Inner Mongolia at first in the 2rd century and later on moved to south, founded Tai State in 315 and then Northern Wei Dynasty in 386.T'o-pa Kuei (Emperor Tao) whom was the grandson of Shih-i-chien the last ruler of Tai State, reestablished the state beginning from 386 and laid the foundation of strong dynasty. Military and political activities of Emperor Tao who turned a new page in the Tabgatch history, both made them the only ruler of North and Central China and took the first steps of the transformation from the nomadic state to Chinese dynasty.

Key Words: Tabgatch, T'o-pa, Northern Wei Dynasty, Emperor Tao.

GİRİŐ

Çin kaynaklarında T'o-pa 托跋 (拓跋)¹ olarak geçen Tabgaçların ilk yerleşim yerleri Amur Nehri黑龍江ile Argun Nehri額爾古納河arasındaki bölgede yer alan

* Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı. e-mail: tgokcebalci@gmail.com. ORCID: 0000-0002-0877-2254.

¹ Bu isim ilk önce 托跋olarak yazılmış fakat sonradan 拓跋 şeklindeki yazımı daha yaygın hale gelmiştir, Lin An-king, "On the Etymology of T'o-pa 托跋", **Central Asiatic Journal**, C. 44, S. 1, 2000, s. 30; Bazı eserlerde T'o-pa sözcüğündeki " -pa" sesi 跋 yerine 拔 karakteri ile yazılmaktadır. H. T. Toh makalesinde verdiği tabloda her iki karakterin de Altay dillerindeki " -bat" sesini karşılamak için kullanıldığını belirtmektedir. Hoong Teih Toh, "The -yu Ending in Xiongnu, Xianbei, and Gaoju Onomastica", **Sino-Platonic Papers**, S. 146, Şubat 2005, s. 2.

Büyük Hsing-an Dağlarıdır大興安嶺². II. yüzyılda Hsien-pilerin³ 鮮卑 güçlü hükümdarı T'an-shih-huai'in 檀石槐 kurduğu konfederasyonun batı bölümünde bulunan Tabgaçlar⁴, T'o-pa Chi-fen 拓跋詰汾 liderliğinde güneye göç ederek önce İç Moğolistan'daki 內蒙古 Hunların eski topraklarına yerleştiler, daha sonra yavaş yavaş orta bölüme doğru kayarak Çin'in kuzeyindeki Shan-hsi山西 ve Ho-pei河北 bölgesine girdiler⁵. Bundan sonraki tarihi süreçte Tabgaçların kurdukları devletler Tai Devleti 代國 (315-376) ve Kuzey Wei Hanedanlığı 北魏朝 (386-534⁷) dır.

² Sung Yan Chuan 宋妍娟, "T'o-pa Shih Yan Chin Pei Wei Cheng-t'ung Wen-ti 拓跋氏援晋与北魏正统问题", *Tsang-sang 沧桑*, 1-2, 2004, s. 58; Pulat Otkan **T'o-pa Wei Döneminde Toplum ve Ekonomi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doçentlik Tezi, Ankara, 1980, 20; Pulat Otkan, "T'o-palar-Boylar Birliğinden Devlete-", *Doğu Dilleri Dergisi*, C. IV, S. 1, 1985, s. 70.

³ W. Eberhard'a göre; Hsien-piler proto-Moğol olup, Hunlarla çok fazla karışmışlardır. Wolfram Eberhard, **Çin Tarihi**, Ankara, 1995, s. 135; ayrıca tafsilat için bk., Wolfram Eberhard, **Çin'in Şimal Komşuları**, Ankara, 1996, s. 45-46; J. P. Roux ise eserinde Hsien-piler için şu ifadeyi kullanmaktadır: "*Bilim insanların çoğu Tunguzları Hsien-pilerin ataları kabul etmektedir. Barthold ve Hambis'e göre bunlar proto-Türk, diğer bazı bilim insanlarına göre ise proto-Moğollardır*". Jean-Paul Roux, **Orta Asya Tarih ve Uygarlık**, İstanbul, 2001, s. 120; P. Otkan'a göre; Wu-huanlar ile birlikte Tung-hu 東胡 boylar birliğinin parçası olan Hsien-piler III. yüzyılda bilhassa Hunlar ile karışmışlardır. Pulat Otkan, "IV. Yüzyılda Kuzey Çin'deki Yabancı Halkların Yerleşim Alanları ve Nüfusu", *Erdem*, C. 5, S. 15, Eylül 1989, s. 779; C. Holcombe'ye göre ise Hsien-piler, içerisinde Moğol ve Türk unsurların bulunduğu karışık bir nüfustan oluşmaktaydı. Charles Holcombe, "The Xianbei in Chinese History", *Early Medieval China*, S. 19, 2013, s. 4.

⁴ T'an-shih-huai'nin konfederasyonu orta, doğu ve batı olmak üzere üç farklı jeopolitik bölüme ayrılıyordu. En geniş ve güçlü olan doğu kısmında aralarında Yü-wenlerin 宇文 de bulunduğu 24 boy vardı ve bunlar Liao-ning 遼寧 ile kuzeyindeki bölgede yaşıyordu. Orta kısımda içlerinden bir tanesinin Mu-junglar 慕容 olduğu 10'dan fazla boy bulunuyordu ve bunlar Ho-pei'nin 河北 kuzeyindeki bölgede yerleşmişlerdi. 20 küsur boyun bulunduğu batı bölümü ise yarı bağımsız boy beyleri tarafından yönetiliyordu. Bu beyler kuzeydoğu Ho-pei 河北 ve Tung-huang'ın 燉煌 batısı arasında bulunmaktaydı. Tabgaç beylerinden T'ui-yin 推寅 de bunlardan bir tanesiydi. Jennifer Holmgren, *Annals of Tai*, Canberra, 1982, s. 9; Otkan, a.g.e., s. 13.

⁵ Peter A. Boodberg, "The Language of the T'o-pa Wei", *Harvard Journal of Asiatic Studies*, C. 1, S. 2, Temmuz 1936, s. 180; J. Holmgren'e göre; Hsien-pi Konfederasyonu dağıldıktan sonra çıkan boylar arasında çıkan mücadele esnasında Tabgaçlar yenilmiş ve güneye göç etmek mecburiyetinde kalmışlardır. Holmgren, a.g.e., s. 22; C. Holcombe makalesinde Tabgaçların ana yurtlarından güneye İç Moğolistan'da bulunan Hu-lun Gölü 呼倫湖 civarına göç ettiklerini belirtmiş ancak zaman olarak I. yüzyılın başlarını vermiştir. Holcombe, a.g.m., s. 16; P. Otkan da Hunların eski topraklarından kastedilen bölgenin Yin Dağları 陰山 dolayları olduğunu söylemektedir. Otkan, "T'o-palar-Boylar Birliğinden Devlete-", s. 70.

⁶ Bazı eserlerde devletin hâkimiyet dönemi adının "Wei" yapıldığı tarih olan 398 ile başlatılmaktadır, Jennifer Holmgren, "Widow Chastity in the Northern Dynasties: The Lieh-nü Biographies in the Wei-shu", *Papers on Far Eastern History*, S. 23, Mart 1981, s. 165; James R. Ware, "Notes on the History of the Wei Shu", *Journal of the American Oriental Society*, C. 52, S. 1, Mart 1932, s. 40.

Tabgaç Devleti'nin Kuruluşu Ve İmparator Tao 道武帝 Dönemi (386-409)

T'o-pa İ-lu'nun Batı Chin Hanedanlığı'na olan askeri yardımları neticesinde Tai bölgesinin kendilerine hediye edilmesi ve İ-lu'nun Chin imparatoru tarafından "Tai kralı" ilan edilmesi ile Tabgaçların Tai Devleti tarihi başlamaktadır. Bilhassa Hunların Sonraki Chao Devleti ile mücadele ile geçen hükümlanlık dönemleri çok uzun süreli olmadı ve On Altı Devlet döneminde十六國代 (304-439) kurulan devletlerden bir tanesi olan Önceki Ch'inler 前秦 tarafından 376 yılında yıkıldılar⁸.

Tabgaç Devleti'nin Kuruluşu ve İmparator Tao 道武帝 Dönemi (386-409)

Tai Devleti'nin son hükümdarı T'o-pa Shih-i-chien 拓跋什翼健 idi. Tahtın varisi olan Shih-i-chien'in torunu T'o-pa Kuei'in 拓跋珪 devletin yıkılışından az evvel annesi ile beraber gizlice kaçması sağlanmıştı. Önceki Ch'in Devleti'nin hükümdarı Fu Chien 苻堅, T'o-pa Kuei'i ele geçirerek kendi başkentine götürmeye karar verdiyse de sonra bu kararından vazgeçti. Tai Devleti topraklarını birbirine düşman olan iki Hun lideri Tu-kulardan 獨孤 Liu K'u-jen 劉庫仁 ve T'ieh-fulardan 鐵弗 Liu Wei-ch'en 劉衛辰 arasında ikiye böldü ve T'o-pa Kuei'nin de Tu-kuların himayesinde yaşamasına müsaade etti.

384 yılında T'o-pa Kuei'nin yanında yaşadığı Liu K'u-jen öldürüldü. Yerine kardeşi Liu Chüan 劉眷 geçti. Bir yıl sonra o da, Liu K'u-jen'in oğlu Liu Hsien tarafından öldürüldü. Ardından Liu Hsien o sırada 14 yaşında olan T'o-pa Kuei'yi de ortadan kaldırmak istedi fakat T'o-pa Kuei kaçarak annesinin boyu olan Ho-lan 賀蘭 boyunun yanına sığındı⁹.

⁷ Bazı tarihçiler devletin yıkılış tarihi olarak onların halefleri olan Doğu Wei Devleti'nin bitiş tarihi olan 550'yi kabul etmektedir, Eberhard, **Çin Tarihi**, s. 159; Ahmet Taşağıl, **Kök Tengri'nin Çocukları**, İstanbul, 2014, s. 120; Tilla Deniz Baykuzu, "Tabgaç Hükümdarları (M.S. 386-550) ve Hükümdar Kurganları", **Mehmet Eröz Armağanı**, İstanbul, 2011, s. 416.

⁸ 304 yılında Hun lideri Liu Yüen 劉淵 tarafından kurulan Önceki Chao 前趙 Devleti (304-329) ile başlayıp, Tabgaç Devleti'nin Kuzey Çin'i kendi hâkimiyetleri altına alarak sonlandırdıkları On Altı Devlet döneminde kurulan devletlerin sayısı aslında 19 olmasına karşın, en güçlülerinin sayısı 16 olduğundan ve söz konusu devletler beş yabancı kavim tarafından kurulduğundan Çin tarihinde bu döneme "Beş Yabancı- On Altı Devlet Dönemi 五胡十六國代" (304-439) adı verilmektedir. Söz konusu On Altı Devlet şunlardır; Önceki Chao, Sonraki Chao 後趙 (319-351), Önceki Liang 前涼 (320-376), Önceki Yen 前燕 (337-370), Önceki Ch'in 前秦 (351-394), Sonraki Yen 後燕 (384-409), Sonraki Ch'in 後秦 (384-417), Batı Yen (384-395), Batı Ch'in 西秦 (385-431), Sonraki Liang 後涼 (386-403), Güney Liang 南涼 (397-414), Kuzey Liang 北涼 (397-439), Güney Yen 南燕 (398-410), Batı Liang 西涼 (400-421), Hsia 夏 (400-431), Kuzey Yen 北燕 (409-436). Otkan, a.g.e., s. 2; Pulat Otkan, **M.S. IV. Yüzyılda Hunlar'ın Önderliğinde Çin'de Başlayan Yabancı Kavimler Hareketinin, Kültürel, Toplumsal ve Ekonomik Etkileri**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1974, s. VI.

⁹ **WS** 2, s. 20; Yaşanan bu gelişmelerin yanında söz konusu bu üç aile arasındaki evlilik bağlarına değinmek gerekirse ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır: Liu Hsien'in erkek kardeşi, T'o-pa Kuei'in teyzesi ile evliydi. T'o-pa Kuei ise ilk evliliğini Liu Chüan'in kızı ile yapmıştır. Tezin ilerleyen bölümlerinde "Liu Hanım 劉氏" olarak zikredilecek olan bu hanım ikinci imparator Ming-yüen'in annesidir. T'o-pa Kuei, Ho-lan boyunun yanına gittikten sonra ise öz

T'o-pa Kuei, Ho-lan boyunun yanına kaçtığında Shih-i-chien'in eski danışmanları da kendisiyle birlikte idi. Esasında Ho-lan boyu, T'o-pa Kuei'yi lider olarak destekleme konusunda pek istekli değildi. Özellikle akrabalarından Liang-kan梁干ona oldukça karşıydı. Ancak bununla birlikte T'o-pa Kuei, Shih-i-chien'in eski danışmanları ve annesinin birçok akrabası tarafından desteklenmekteydi¹⁰.

T'o-pa Kuei 386¹¹ yılında henüz 15 yaşında iken büyük bir törenle Niu-ch'uan'da¹² 牛川tahta geçti¹³. Ardından Önceki Ch'in Devleti'nin dağılmasını fırsat bilerek ülkesini toparlamak için faaliyetlere başladı. Önce devletin ismini "Tai Krallığı" olarak ilan eden Kuei, üç ay sonra bu ismi "Wei Krallığı" olarak değiştirdi. Bunun nedeni "Tai"ın ufak bir Çin idarî biriminin ismi iken, "Wei"nin Savaşan Devletler 戰國時ve Üç Devlet三國dönemlerinde Çinli bir devletin ismi olarak Çin tarihi ile yakın ilişki içinde olmasıdır¹⁴.

Annesinin boyu Ho-lan'a karşı oldukça temkinli olan T'o-pa Kuei öncelikle dayısı Ho-lan Na'ya 賀蘭 yeni idarî yapıda son derece gösterişli olan, fakat işlevi olmayan görevler tahsis etti. Ho-lan boyunun devlet içerisinde hâkimiyetlerini arttırmasından endişe duyduğu için onlara karşı yine akrabalık ilişkileri bulunan Mu-jungları¹⁵ 慕容destekleme yoluna gitti. T'o-pa Kuei, Sonraki Yen後燕Devleti kurucusunun yeğeni olduğu ayrıca Ho-lan boyuna karşı onları desteklediği için

teyzesi ile evlenmiştir. Yine ilerleyen kısımlarda "Ho-lan Hanım 賀蘭氏" olarak zikredilecek bu hanım ise T'o-pa Shao'nun annesidir. Wei-shu'da belirtildiğine göre; T'o-pa Kuei'in annesi, kız kardeşi zaten evli olduğu ve güzelliğinin devlet açısından tehlike oluşturacağını düşündüğü için bu evliliğe karşı çıkmıştır. Ancak J. Holmgren'e göre; bu tip bir açıklama tipik bir Çin düşüncesidir ve IV. yüzyıl Hsien-pi kadınına yansıtılmamaktadır. **WS** 16, s. 390; Jennifer Holmgren, "Women and Political Power In The Traditional T'o-pa Elite: A Preliminary Study Of The Biographies Of Empresses In The Wei-shu", **Monumenta Serica**, C. 35, 1981-1983, s. 54-55, 61; ayrıca bk. Valentin C. Golovachev, "Matricide Among The Tuoba-Xianbei And Its Transformation During The Northern Wei", **Early Medieval China**, S. 8, 2002, s. 13-14.

¹⁰ Holmgren, a.g.m., s. 55.

¹¹ Y.C. Sung T'o-pa Kuei'in tahta çıkma yılını 384 olarak vermektedir. Sung, a.g.m., s. 1.

¹² Niu-ch'uan İç Moğolistan'ın başkenti Hohhot'un呼和浩特doğusunda yer almaktaydı. Duck-Chan Woo, **Juan-Juan'lar**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1995, s. 42.

¹³ Bu tören ile T'o-pa Kuei kağan ilan edilmiştir. Wei-shu'da tören ayrıntılı biçimde anlatılmamakla birlikte, törende katılanların batıya dönerek tanrıya tapındıklarından bahsedilmektedir. **WS** 2, s. 20; Luo Hsin 罗新, **Hei-chan Shang-te Pei-wei Huang-ti 黑毡上的北魏皇帝**, Pekin北京, 2015, s. 11.

¹⁴ **WS** 2, s. 20-21; Tabgaçların devletini diğer Wei devletlerinden ayırmak için başına "Kuzey" sözcüğü eklenmiş ve böylece "Kuzey Wei Hanedanlığı" olarak tarihe geçmiştir. Holcombe, a.g.m., s. 19.

¹⁵ Mu-junglar Hsien-pilerin bir koludur. H. T. Toh makalesinde Mu-jungların gelenek ve unvanlarının Hunlar ile çok benzerlik gösterdiğini yazmaktadır. Toh, a.g.m., s. 14; Eberhard, a.g.e., s. 135; Eberhard, **Çin'in Şimal Komşuları**, s. 47.

Tabgaç Devleti'nin Kuruluşu Ve İmparator Tao 道武帝 Dönemi (386-409)

başlangıçta Mu-junglar ile ilişkiler oldukça iyiydi¹⁶. Ancak giderek iki devletin arası açılmaya başladı. İlişkilerin gerilmesiyle birlikte Tabgaçlar Sonraki Yen Devleti'ne at, onlar ise Tabgaçlara ipek ambargosu uygulamaya başladı. Tabgaçlar savaşlarda kullanılan atı vermeyerek Yen Devleti'nin güçlenmesine engel olmakla birlikte kendilerine uygulanan ipek ambargosu, ekonomilerini olumsuz yönde etkilemekteydi¹⁷. Son olarak 390 yılında T'o-pa Kuei'nin Sonraki Yen hükümdarı Mu-jung Ch'ui'ye elçi olarak gönderdiği kardeşi rehin alınca iki devlet arasındaki ilişkiler iyice gerildi. Bunun üzerine Mu-junglar üzerine sefer düzenlenmeye karar verildi.

T'o-pa Kuei önderliğindeki Tabgaç ordusu 390 yılında Kao-ch'elar¹⁸高車 üzerine düzenlediği seferde büyük başarı elde ederek, 200 bin civarında hayvan ele geçirdi¹⁹. Ardından, 391 yılında, Ordos 鄂爾多斯 bölgesine bir sefer düzenledi. Bu seferde T'ieh-fular mağlup edilerek 300 binden fazla at ile dört milyon civarında sığır ve koyun alındı²⁰. Aynı sene Juan-juanlar²¹ 蠕蠕 üzerine de bir sefer düzenlendi. Juan-juanlar batıya doğru kaçarken Gobi Çölü'nün güneyinde Tabgaç ordusu tarafından sıkıştırıldı

¹⁶ WS 13, s. 325.

¹⁷ Otkan T'o-pa Wei Döneminde Toplum ve Ekonomi, s. 40.

¹⁸ Ting-linglerin sonraki devirdeki nesilleri olan Kao-ch'elar hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Eberhard, **Çin'in Şimal Komşuları**, s. 72-74; Ahmet Taşağıl, **Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları**, Ankara, 2013, s. 28-40.

¹⁹ L. L. Kao'un eserinde 390 yılında Tabgaçların sefer düzenlediği boylar "Tölös" olarak adlandırılmaktadır. Ancak Ting-ling, Kao-ch'e, Töles boyları devamlılık sürecinde bu tarihlerde mevzu bahis boylar için "Kao-ch'e" isminin kullanıldığı görülmektedir. Ling-Ling Kao, **Toba Wei Sülalesi Devrinde Çin'in Kuzey ve Batı Komşuları**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1978, s. 52; Taşağıl, a.g.e., s. 7, 41.

²⁰ WS 2, s. 24.

²¹ D. C. Woo'nun ve E. Avirmed'in Çin kaynaklarından aktardığına göre; Tai Devleti hükümdarı T'o-pa Li-wei 拓跋力微 döneminin sonlarında Tabgaçlar tarafından bir köle ele geçirilmiş ve saçları çok kısa olduğu için ona "Kel" manasına gelen Mu-ku-lü 木骨闐 ismi verilmişti. Mu-ku-lü bir süre sonra kölelikten kurtularak Tabgaç ordusunda asker oldu. Ancak görevine zamanında gelmediği için T'o-pa İ-lu 拓跋猗廬 tarafından idama mahkûm edilince Gobi Çölü'ne kaçtı. Bir süre sonra etrafında asileri toplamaya başlayan Mu-ku-lü sayıları çoğalınca K'ou-tu-linlere 紇突隣 sığındı. Mu-ku-lü öldükten sonra oğlu Che-lu-hui 車鹿會 çeşitli kavimleri bir araya topladı ve halkına "Jou-jan 柔然" ismini verdi. Ancak Tabgaç Devleti imparatoru T'ai Wu 太武帝 bu insanları böceğe benzettiğinden dolayı isimlerini "Juan-Juan" olarak değiştirdi. Duck-Chan Woo, **Juan-Juan'lar**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1995, s. 13; Enkhbat Avirmed, "Juan-juanların Çöküşü ve Dağılışı", **Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Dergisi Türkoloji Dergisi**, S. 18, 2011, s. 25; Kao, a.g.e., 1; W. Eberhard'a göre IV. yüzyılın sonlarına doğru Hun ve Hsien-pi boylarının bakiyeleri ile daha başka unsurlar birleşerek, Juan-juanlar adında yeni bir kabile oluşturmuştur. Eberhard, **Çin Tarihi**, s. 165; T.J. Barfield'e göre ise Juan-juan Konfederasyonu Mu-i-lu (308-316) tarafından IV. yüzyılın başında Chin Hanedanlığı'nın sivil savaşı esnasında kurulmuştur. Yüzyılın sonlarına doğru Juan-juanlar P'i-hou-pa 匹侯跋 ve Yün-ho-t'i 韃紇提 adlı iki kardeşin önderliğinde doğu ve batı olmak üzere iki kola ayrılmıştır. Thomas J. Barfield, **The Perilious Frontier**, Oxford, 1989, s. 120.

ve büyük bir yenilgiye uğratıldı. Juan-juanların neredeyse yarısı esir alındı, diğer yarısı ise sürüldü. T'o-pa Kuei'nin elde ettiği bu büyük askerî başarıların neticesinde Tabgaçlar kısa süre içerisinde kuzeyde etkin bir güç hâline geldi²².

"Topraklı asker sistemi 屯田制" 394 yılında uygulanmaya başlandı. Bu sistem askerî açıdan Çin'deki uygulamaya benziyorsa da bazı açılardan farklılık göstermekteydi. Tabgaç sisteminde toprağı işleyenlerin bir kısmı boy üyeleri olup toplumsal statüleri yüksekti, diğer kısmı ise toprak kölelerinden oluşmaktaydı. Yine bu dönemde "Kişi başına tarla sistemi 計口受田制" yürürlüğe girdi. Bu sistem tarımsal bir üretim yöntemi olup, uygulandığı yerlerde halka görevliler tarafından sığır ve diğer üretim araçları sağlanıyor ve süreç sıkı bir şekilde denetleniyordu²³.

T'o-pa Kuei'nin bir süre önce kardeşinin rehin alınması nedeniyle Sonraki Yen Devleti üzerine düzenlediği sefer uzun süreli bir savaşa dönüşmüştü. Bir yıl süren kuşatmanın ardından 398 yılında Yen başkenti Chung-shan中山 düştü ve Shantung'daki 山東 altı eyalet ele geçirilerek 400 binden fazla kişi esir alındı. Böylece Tabgaçlar Shan-hsi ve Ho-pe'i'nin kontrolünü tamamen ele geçirmiş oluyordu²⁴.

T'o-pa Kuei ele geçirilen Mu-jung başkentini teftiş ederken kendisi için de buna benzer büyük bir başkent yaptırmaya karar verdi. Bunun üzerine T'a-t'ung大同yakınlarındaki P'ing-ch'eng' de平城 yeni bir başkent inşa edilmeye başlandı. Ardından savaşta esir alınmış olan 360 bin Mu-jung, Koguryolu ve seçilmiş Çinli halk ile birlikte sayıları 100 bin kişiyi bulan bürokrat, zanaatkâr ve çiftçi de yeni başkente getirildi. Bu insanlara toprak ve sığır verilerek "Vergi vermekle yükümlü çiftçi" olarak Tabgaç topraklarına yerleştirildiler. Bundan sonraki yarım yüzyıl boyunca da bir milyonun üzerinde insan P'ing-ch'eng ve civarındaki bölgenin ziraatini geliştirmek için yerleştirilmeye devam etti. P'ing-ch'eng'in başkent olmasından sonra Tabgaçların

²² Woo, a.g.e., s. 31-32; Kao, a.g.e., s. 52; Esasında Tabgaç hükümdarları Juan-juanları yabancı olarak değil, kendilerinden daha az kültürlü yanları ile sömürülebilecek zayıflıkta olan göçebe insanlar olarak görüyorlardı. Tabgaç politikaları, başta Juan-juanlar olmak üzere göçebe düşmanlarını yok etme değil, onların yayılmalarına engel olma ve kendileri için bir tehdit olmalarını engelleme amacına dayanıyordu. Tabgaçlar gerektiğinde bozkırın içlerine kadar girebilecek kadar güçlü tutulan bir süvari ordusuna sahip idi. Ayrıca göçebe sistemin işleyişini ve onu nasıl manipüle edeceklerini iyi biliyorlardı. Bozkır sınırındaki bölge devletin en mühim parçası olarak düşünülmekteydi. Bu nedenle Çin ile kıran kırana çarpışırken bile göçebelerin güçlenmesine fırsat vermemek için sınırlarda kamp kuruyorlardı. Barfield, a.g.e., s. 120, 122-123.

²³ Otkan, a.g.e., s. 74; Hsüeh Hai-pei薛海波, "Lun Pei-wei Liu-chen Chi Yü Liu-chen Pao-tung Yüen-yin論北魏六鎮濟與六鎮暴動原因", **Chung-kuo She-hui Ching-chi Shi Yen-chiu** 中國社會經濟史研究, S. 3, 2014, s. 3.

²⁴ Daha önce ipek almak için Sonraki Yen Devleti'ne bağımlı olan Tabgaçlar Chung-shan ele geçirildikten sonra ipekçilik merkezinin sahibi olmuşlar, hatta bir süre sonra ipek ithalatı yapmaya başlamışlardır. **WS** 2, s. 32; **WS** 94, s. 2013-2014; Holcombe, a.g.m., s. 19; Otkan, a.g.e., s. 40, 63, 85; Otkan, a.g.m., s. 71.

Tabgaç Devleti'nin Kuruluşu Ve İmparator Tao 道武帝 Dönemi (386-409)

ekonomisi hayvancılıktan yavaş yavaş tarıma doğru dönmeye başlamıştır. Ancak Tabgaçlar hayvancılığı hiçbir zaman tam olarak bırakmamışlardır²⁵.

Sonraki Yen Devleti'nin toprakları alınınca Tabgaçların eline köylülerden oluşan kalabalık nüfusa sahip, verimli bir arazi geçmiş oldu. Bu bölgede yaşayan ve yeni başkente yerleştirilen halk dışındaki nüfusa üretimi sarsmamak adına dokunulmadı. Netice itibariyle bölgede bulunan köylüler köle yapılmayarak asilzadeler ile büyük mülk sahiplerine dokunulmamış oldu. Hatta ilerleyen süreçte Sonraki Yen Devleti idarecileri Tabgaçlar tarafından söz konusu bölgede aynı hizmeti vermek için kullanıldılar²⁶.

Bundan sonra "İmparator Tao" ismi ile zikredeceğimiz T'o-pa Kuei, 398²⁷ yılında bir kararname yayımlayarak devletin adını "Wei" olarak kesinleştirdi²⁸. Aynı esnada sarayda yapılan törende kendisini imparator ilan etti²⁹. Ardından merkez toprakları

²⁵ WS 2, s. 27-28; Otkan, a.g.e., s. 63; Yang Shao-yün, **Becoming Zhongguo, Becoming Han: Tracing and Re-Conceptualizing Ethnicity in Ancient North China, 770 BC-AD 581**, Singapur Devlet Üniversitesi Tarih Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Singapur, 2007, s. 65.

²⁶ Scott Pearce, "A King's Two Bodies: The Northern Wei Emperor Wencheng and Representations of the Power of His Monarchy", **Frontiers of History in China**, C. 7, S. 1, 2012, s. 96; Wolfram Eberhard, "Eski Türk Devletlerinin Ekonomisi Hakkında İncelemeler: 2, Toba'larda Ziraat", **Bellekten**, C. IX, S. 37, 1946, s. 82. W. Eberhard'a göre; Sonraki Yen Devleti'nin halkı ya hiç köle yapılmamış veya çok az kısmı köle yapılmıştı. Çünkü halkın büyük kısmı gönüllü olarak Tabgaçlar tarafına geçmişti. Başkente götürülen sanat erbabı da ya hür olarak bırakılmış ya da toprağa bağlı hale getirilmiş, bunların hiçbiri köle yapılmamıştı. Wolfram Eberhard, "Eski Türk Devletlerinin Ekonomisi Hakkında İncelemeler: 3, Tobalar'da Köle Usulü", **Bellekten**, C. X, S. 38, 1946, s. 256; Yine W. Eberhard bir başka makalesinde bu konuyla ilgili şu hususu da belirtmektedir: köle yapılmayan Hsien-piler çıkarıldığında geriye Sonraki Yen Devleti'nin Çinli nüfusu kalıyordu. Ancak bu bölgenin Çinlileri de tıpkı Güney Çinliler gibi hayvan beslemekten hiçbir şekilde anlamıyorlardı. Bu nedenle köle yapılmalarının bir anlamı yoktu. Wolfram Eberhard, "Eski Türk Devletlerinin Ekonomisi Hakkında İncelemeler:1 Toba'ların Hayvancılığı", **Bellekten**, C. IX, S. 36, 1945 s. 490.

²⁷ Ware, a.g.m., s. 40; Jennifer Holmgren, "Widow Chastity in the Northern Dynasties: The Lieh-nü Biographies in the Wei-shu", **Papers on Far Eastern History**, S. 23, Mart 1981, s. 165; Bazı eserlerde bu tarih 396 yılı olarak verilmektedir. Luo, a.g.e., s. 11; Barfield, a.g.e., s. 119.

²⁸ Devletin isminin kalıcı olarak değiştirilmesine yönelik sarayda yapılan münazaralarda Tabgaç beylerinin çoğu tarihi geçmişi nedeniyle "Tai" ismine geri dönülmesini istedilerse de T'o-pa Kuei, Çinli devlet adamı Ts'ui Hao'un催浩 önerisini kabul ederek devletin "Wei" ismini kesinleştirmiştir. T'o-pa Kuei yayınladığı kararname de şu ifadelerle yer vermiştir: "Atalarım kuzey sınırlarına hükmedip, krallıklar kurarken kral unvanını kullandılar fakat dokuz eyaletin hepsini birden yönetemediler. Şu an Çin parçalanmış durumda ve hükümdarları yok. Halkımın adetleri onlardan farklı olmasına rağmen onlara hükmedebilirim. Çin'e yeniden düzen getirene, isyanlara son verene kadar ordumu bizzat kumanda edeceğim ve hâkimiyetimi uzak yerlere kadar yayacağım. Bu amaçlarım Wei ismini kullanmaya devam etmekle örtüşmektedir." WS 2, s. 32-33.

²⁹ Söz konusu bu tören T'o-pa Kuei'in kağan ilan edildiği ilk tören kadar şatafatlı olmamıştır. Çünkü Tabgaç toplumu için önemli olan imparatorluk müessesesinden ziyade kağanlıktı, bu

dışındaki taşra topraklarında üretimin kontrolü ve savunma görevini yüklenen askerî nitelikli “Sekiz boy başkanlığı 八部师” kuruldu. Kısa bir süre sonra da merkezde devlet politikasını saptayan sivil nitelikli “Sekiz boy bilgeliği 八部大夫” oluşturuldu. Bu görevlerin tümü hanedanlığı oluşturan sekiz boyun çocukları ve torunlarına verildi. Söz konusu bu iki sistem her ne kadar boylar için oluşturulmuş düzenlemeler gibi gözükse de aslında boy sistemini yok etmeyi amaçlamaktadır³⁰.

İmparator Tao'nun Sonraki Yen Devleti'nin fethinden sonra hızlandırdığı mevcut boy sistemini dağıtma girişimleri askerî başarılar sonucu artan otoritesi ve Tabgaç hâkimiyeti altına giren boy sistemi dışındaki halkın çoğalması sonucu gerçekleşmiştir. Oluşturulan bu yeni düzende boy sistemindeki Tabgaç boylar birliği başkanı, Tabgaç imparatoruna dönüşürken, boy mensupları da vatandaş konumuna getirildi. Bu politikanın bir sonucu olarak boyların göç etmeleri yasaklandı. Boylara belli topraklar verilerek yerleştirildi ve devlete bağlı askerî birlikler hâline getirildiler. Böylece boy mensupları belli bir toprağa bağlanmış ve bir boya bağlı olmanın önemi ortadan kaldırılarak, önemli olanın oturulan yer olduğu vurgulanmak istenmiştir. Ayrıca bu şekilde boy mensupları kolay bir biçimde kayıt altına alınabilecek, vergilendirilecek ve kontrol altında tutulabileceklerdi. Netice itibarıyla eski boy mensupları “Tai halkı 代人” adıyla belirli topraklara yerleştirildi, fetihler ile ele geçirilen boylar ise hemen dağıtılarak, boy beyleri sıradan kişiler hâline dönüştürüldü. Boy sisteminde yapılan bu değişiklikler ile boyların özgürlüğü tamamen kaybolmuş oldu³¹.

Boy mensuplarını sadece merkezî otoriteye bağlı bir halka dönüştürmek için onları yönetme işi kendi boy beylerinden alınarak, hanedanın güvendiği sekiz boy beyine devredildi. Eski boy beylerinin hoşnutsuzluklarını gidermek amacıyla ise iki binden fazla kişiye çeşitli unvanlar verilerek bu kişilere devlet memuru olma yolu açıldı. Bir süre sonra sekiz boya mensup olanların tespiti zorlaştığı için “Soy gözetmenliği sistemi” adı altında büyük ve küçük başkanlıklar oluşturularak soya bağlı olarak kişilerin yetenekleri sınıflandırıldı. Boy sistemi bu şekilde bürokrasiye dönüştürülmüş oldu. Yapılan bu değişiklikler ile dağıtılan ve askerî teşekküller hâline getirilen boylar serbest hareket imkânını kaybedince isyan etseler de bu isyanlar merkez tarafından bastırıldı. Esasında boy sisteminin dağıtılması boyların yok olduğu manasına gelmemekteydi. Önemli boy mensupları devletin son dönemine kadar başkent ve bilhassa sınır garnizonlarında askerî pozisyonlarını korumaya devam ettiler³².

nedenle T'o-pa Kuei'in imparator olması onların gözündeki kağan imajında herhangi bir farklılık yaratmıyordu. Luo, a.g.e., s. 11.

³⁰ WS 113, s. 2972; Otkan, a.g.e., s. 71-72; Sung, a.g.m., s. 1.

³¹ Bu dönemde tüm boylar dağıtılmış fakat bir tek çok asi olan Kao-ch'elara söz geçirilememiş ve boy olarak kalmalarına müsaade edilmek zorunda kalınmıştır. Otkan, a.g.e., s. 64-66, 74, 76, 78; Otkan, a.g.m., s. 71-73; Yang, a.g.e., s. 65; Baykuzu, a.g.m., s. 421.

³² W. Eberhard'a göre; çıkan isyanlar yüzünden saray artık kendi askerlerine güvenmez hale gelmişti. Bu nedenle daha fazla Çinli memur alınmaya gidildi. Tabgaçların aksine Çinlilerde

Tabgaç Devleti'nin Kuruluşu Ve İmparator Tao 道武帝 Dönemi (386-409)

Han Hanedanlığı döneminde Çin'de yayılmaya başlayan Budizm bu dönemde halkın alt kesimine hitap ediyordu ve onlar için ölümden sonra daha iyi bir hayat vadeden kurtarıcı bir dindi. Budizm'in yaygın olarak benimsenmesi ise On Altı Devlet döneminde gerçekleşmiştir. Bu dönemde Çin'e gelen Budist rahip ve Budizmle ilgili çeviri kitap sayısında büyük bir artış söz konusudur³³. Kuzey Wei Hanedanlığı'nın ilk dönemine gelindiğinde ise Kansu 甘肅 koridorunun batısı ile Mançurya'nın kuzey batısındaki bölgede yayılmış, ancak Kuzey Çin'de henüz tam anlamıyla yerleşmemiştir. Budizm önceki dönemde Tabgaçlar arasında çok bilinmediği veya kabul görmediği hâlde İmparator Tao bu dine ilgi göstermeye başladı³⁴. Esasında bu dönemde devletin

kendi akrabalarını mensup olduğu işe alma geleneği olduğu için, devlet kademeleri giderek Çinleşiyordu. Ona göre; Tabgaçların boy sistemi yerine devlet otoritesini üstün kılmak için eski düzendeki bazı unsurları memuriyet ile birleştiren bir sistemin uygulanması Çin tipi feodal bir devletin hızla büyümesine neden olmuştur. J. Holmgren ise bu fikre karşı çıkmaktadır. Tarihçiler arasında her ne kadar Çin'de yabancılar tarafından kurulan devletlerde askerî mevkileri kendilerinin elinde tutarken, bürokratik işleri Çinlilerin eline bıraktıkları yönünde bir düşünce hâkim olsa da, o buna en azından Tabgaç Devleti özelinde katılmamaktadır. Çünkü 423 yılları ile 490 yılları arasındaki dönemde yapılan bürokratik atamaların sadece % 44'ü Çinlilere yöneliktir. Üstelik ona göre bu yüzdellik dilim abartılıdır. Zira zaman ilerledikçe Tabgaç Devleti içerisindeki kuzeyli milletler kendi kökenlerini gizlemeye başlamıştı. Dolayısıyla Tabgaç Devleti'nin ilk döneminden itibaren Çinlilerin bürokrasiyi kendi kontrolleri altına aldığı yönündeki fikre J. Holmgren kesinlikle karşı çıkmaktadır. Zira ona göre eldeki veriler devletin ilk zamanlarından beri Tabgaç bürokrasisinin Çinlilere bırakıldığı yönündeki bilgiyi desteklememektedir. Mevcut istatistiksel değerler bilakis başkentin Lo-yang'a taşınmasına kadar olan dönemde devletin önemli bürokratik mevkilerinin Tabgaçların elinde olduğunu göstermektedir. C. Holcombe de üst düzey memurları seçerken etnik kökenin öncelikli bir referans olmadığını belirtmektedir. Eberhard, a.g.e., s. 161,163; Otkan, a.g.e., s. 79; Jennifer Holmgren, "The Composition of the Early Wei Bureaucratic Elite as Background to the Emperor Kao-tsu's Reforms (423-490 AD)", *Journal of Asian History*, C. 27, S. 2, 1993, s. 115-116, 120-121; Holcombe, a.g.m., s. 22.

³³ P. Otkan'a göre; her türlü yeniliği yerleşik yaşamın gereği sayan yabancı hükümdarların açık görüşlülüğü Budizm'in hiçbir tepki görmeden yayılmasına olanak sağlamıştır. Otkan, *M.S. IV. Yüzyılda Hunlar'ın Önderliğinde Çin'de Başlayan Yabancı Kavimler Hareketinin, Kültürel, Toplumsal ve Ekonomik Etkileri*, s. 176.

³⁴ Pearce, a.g.m., s. 99; W. Eberhard'a göre ise önceden beri Budizm'i bilen Tabgaçlar bu inanca kuvvetli bir temayül gösteriyorlardı. Tabgaç Devleti'nin yüksek tabakası arasında hem Budizm, hem de Taoizm kabul görmekteydi. Çünkü Taoizm zaten Şamanizm temelleri olan bir inanç sistemi iken, bu devrin Budizm'i Hun ve diğer kuzey kavimlerine has şamanistik bir üsluba bürünmüş halde eski dinin yerini alıyordu. Öyle ki; Geç Hun Devletlerindeki Budist rahipler göğe yükseliyor, sihribazlıkla yağmur yağıyor, falların yardımı ile geleceği söylüyorlardı. Kısacası şamanların yaptıkları şeyleri onlar da yapabiliyordu. Böylece Budizm şamanistik kavimler için kendi dinlerinin bir devamından başka bir şey değildi. Aynı nitelikler o dönemin Taoizm'i için de geçerliydi. Tüm bu nedenlerden dolayı ilk Tabgaç imparatorları ve yüksek tabaka hem Budizm, hem Taoizm'e inanıyor ancak bambaşka sosyal bir yapısı olan Konfüçyanizm'e meylenmiyorlardı. Bir dinden ziyade Çin yüksek tabakasını, halktan ayıran bir ahlak sistemi olan Konfüçyanizm M.Ö. II. yüzyıldan beri hâkim grubun ahlakı olduğu için, söz

içinde bulunduğu durum bir dine temayül göstermeye çok elverişli şartlara sahip değildi. Mevzubahis durum Wei-shu'da şu şekilde tasvir edilmektedir: "İmparatorluk daha yeni kurulmuştu, savaş arabaları sıkça hareket hâlindeydi, devletle ilgili pek çok iş daha yeni başlıyordu ve henüz kutsal eşyalar veya din adamları için bir bina yoktu."³⁵. Ancak tüm bu olumsuz şartlara rağmen İmparator Tao, Rahip Fa-kuo'yu 法果 "Din işleri sorumlusu" ilan etti³⁶. Bunun üzerine İmparator, "Yaşayan Buda" ilan edilerek tüm rahiplerin onun önünde eğilmesine karar verildi. Bu şekilde Budizm devlet tarafından güvence altına alınmış oluyordu. Bu olaydan sonra Tabgaçlar düzenledikleri seferlerde Budist tapınakları korumaya başladılar. Tabgaç başkentinde 398 yılında ilk Budist tapınak inşa edildi. Bundan sonra Tabgaç imparatoru yeni rolüne uygun olarak, tapınakları ata tapınakları şeklinde telakki etmeye başladı³⁷.

İmparator Tao, Merkezî Çin'e olan askerî seferlerinde Çinli seçkin sınıfın desteğini alma hususunda oldukça dikkatli davranıyordu³⁸. Bu nedenle 399 yılında

konusu bu yüksek tabaka kurallarını halk arasında yayıyor ve halkı bunlara uymaya zorluyordu. Çinli yüksek tabaka Konfüçyanist olmayanları aşağılamaya meyilli oldukları için, Tabgaç hükümdarları temsili bir din olarak Budizm'e temayül göstererek, Konfüçyanizm'e karşı koymayı ümit ediyorlardı. Zira Konfüçyanist kaideleri öğrenmek oldukça zordu. Üstelik daha da önemlisi Tabgaçlar ilk yıllarında bozkır devleti karakterlerini henüz yitirmedikleri için bu kaidelere sempati göstermiyorlardı. Ku Hung-Ming ise kitabında Konfüçyanizm'den oldukça övgü dolu bahsetmektedir. Ona göre; Çin halkının dine ihtiyaç duymamasının nedeni Konfüçyanizm'in dinin yerini tutabilecek bir felsefi ve ahlaki sistem olmasıdır. Konfüçyanizm'in büyüklüğü bir din olmamasına rağmen, dinin yerini alarak, dinsiz insanlar yaratma gücünden gelir. Temelinde "İyi bir evlat ve iyi bir yurttaş olma" prensibi bulunan Konfüçyanizm'in Çin milletine yaptığı en büyük hizmet ona doğru bir devlet fikri vermiş olmasıdır. Konfüçyanizm'de siyaset bir dindir ve Çin halkı imparatora mutlak bir sadakâtle bağlanmak zorundadır. İmparatora bağlılık diğer dinlerdeki tanrıya imanun yerini tutmaktadır. Çin'de bulunan Budizm veya Taoizm'e ait tapınaklar, ayinler, törenler Çinliler için ahlaki bir eğitimden ziyade hoşça vakit geçirmek için bir araçtır. Bu dinler onların ahlaki duygularından ziyade, estetik duygularına hitap etmektedir. Wolfram Eberhard, "Toba Devrinde (385-550) Budhist Kilisesinin Ekonomik Önemi", **DTCF Dergisi**, C. IV, S. 1, s. 304-305; Ku Hung-Ming, **Çin Halkının Zihniyeti**, çev. Hanife Güven, Ankara, 2013, s. 48-68.

³⁵ WS 114, s. 3030.

³⁶ İmparator Tao, Rahip Fa-kuo'yu bu şekilde idarî görevlerle sınırlandırarak, devlete karşı bir oluşum gerçekleştirme ihtimalini ortadan kaldırmıştı. Pearce, a.g.m., s. 100.

³⁷ Bu dönemde yaşanan olaylar W. Eberhard'ın makalesinde şu şekilde anlatılmaktadır: "Tao Wu-ti Budist başrahip Tao-ku tarafından "Maitreya" ilan edilmiştir. Böylece bundan sonra tüm rahipler imparatora Maitreya gibi tapacak ve önünde yere eğileceklerdi. Budist rahiplerin bir hükümdarın önünde eğilip, eğilmeme meseleleri III. ve IV. yüzyıllarda çok tartışılmış ve neticede reddedilmişti. Ancak Rahip Tao-ko Budizm'in faydasına dokunacak olan devletle dini birleştirme düşüncesi ile bu fikri yeniden ortaya atmıştır.", W. Eberhard rahibin ismini Tao-ku olarak vermektedir. Eberhard, a.g.m., s. 298; W. Eberhard'a göre; Tabgaçlar Budizm'i en azından bir süreliğine benimseyerek Konfüçyanist Çin Devleti'nin yerini almaya çalışmışlardır. Wolfram Eberhard, **Conquerors And Rulers Social Forces In Medieval China**, Leiden, 1970, 127 ; Pearce, a.g.m., s. 100;

³⁸ WS 2, s. 27-28; WS 24, s. 620-621.

Tabgaç Devleti'nin Kuruluşu Ve İmparator Tao 道武帝 Dönemi (386-409)

ülkesindeki tüm kitapların bir araya toplatılmasını emretti. Ayrıca Çin klasiklerini öğretecek bilgin sınıfı teşkil ederek, akademideki öğrencilerin sayısını arttırdı³⁹. Bu durum İmparator'un bürokratik yönden daha iyi yapılanmış bir idare oluşturmasına olanak sağladı⁴⁰.

Tabgaç Devleti'nde 400 yılına gelindiğinde imparatoriçe ilan gündeme geldi. İmparatoriçelik müessesesi Çin tarihinde çok önemli bir yere sahipti. Geleneksel Çin taht veraset sisteminde veliaht ve imparatoriçelik pozisyonları hem biyolojik hem de politik olarak birbirlerine sıkı sıkıya bağlıydı. Taht imparatoriçenin en büyük oğlunun hakkıydı. Küçük yaşta veya akli dengesi olmayan bir imparator tahta geçtiğinde ise ana imparatoriçe devlet işlerini yönetmek üzere saltanat naibi ilan edilirdi⁴¹. İmparator bu pozisyonlardan birini değiştirmek istediğinde diğerini de değiştirmek durumundaydı. Tüm bu siyasi rollerin tek bir kadında toplanması hem devlet içinde hem de dış politikada sorunlara yol açıyordu. Ayrıca ana imparatoriçenin naipliği akrabalarına devlet işlerinde etkili olma fırsatı veriyordu. Bundan dolayı imparatoriçe ve akrabaları taht için her zaman bir tehlike olarak görülmekteydi. Hatta imparatorlar çoğu zaman anne tarafından olan akrabaları tarafından devrilecekleri korkusu içinde hüküm sürerlerdi. Tabgaçların III. ve IV. yüzyıllarda uyguladığı geleneksel taht veraset sistemi⁴² ise imparatorun hanımları ile akrabalarının yönetime dâhil olmasını engelliyordu. Ayrıca resmî bir imparatoriçelik müessesesi veya eşlerden birinin yasal eş hâline getirilmesi geleneksel Tabgaç anlayışında bulunmuyordu⁴³.

³⁹ WS 2, s. 35; WS 33, s. 789.

⁴⁰ Holcombe, a.g.m., s. 20.

⁴¹ İmparatoriçenin saltanat naibi ilan edilmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Lien-sheng Yang, "Female Rulers in Imperial China", *Harvard Journal of Asiatic Studies*, C. 23, 1960-61, s. 50-51.

⁴² Göçebe kökenli olan Tabgaçların önceki dönemlerinde taht veraseti "Kan bağı" anlayışına göre düzenlenir, bu sisteme göre taht kardeşten, kardeşe; amcadan, yeğene; yeğenden amcaya geçebilirdi. Yani hükümdarla kan bağı olan "Tegin" unvanına sahip olan hanedan mensuplarının tahta hakları bulunmaktaydı. Kuzey Wei Hanedanlığı'nın kurulmasının ardından Tabgaçlar veraset sisteminde değişiklik yaparak tahtı babadan, en büyük oğluna geçecek şekilde düzenlediler. Bu sistem Çin tarzı veraset geleneği ile paralellik gösteriyordu. Bir süre sonra ise veliaht prensin imparatorun asıl eşinin veya imparatoriçenin en büyük oğlu olma koşulu uygulanmaya başlandı. Tabgaçların erken ve orta dönemlerinde veliaht prensin ve imparatoriçenin resmi pozisyonları çok net değildi. Bazen imparatoriçenin kimliği kesinleştirilirken, veliaht prens belirlenmezdi. Bazen de tam tersi olurdu. Andrew Eisenberg, "Retired Emperors in Medieval China: The Northern Wei", *T'oung Pao*, Second Series, C. 77, S. 1/3, 1991, 57; Luo, a.g.e., s. 54.

⁴³ Holmgren, a.g.m., s. 147; Holmgren, "Women and Political Power In The Traditional T'o-pa Elite: A Preliminary Study Of The Biographies Of Empresses In The Wei-shu", s. 56; Holmgren, "The Harem in Northern Wei Politics. 398-498 A.D.: A Study of T'o-pa Attitudes Towards the Institution of Empress, Empress-Dowager and Regency Governments in the Chinese Dynastic System During Early Northern Wei", s. 71-72; Eisenberg, a.g.m., s. 74.

İmparator Tao'nun eşleri Tu-ku, Ho-lan, Mu-jung, Tuan段 ve Wu-huanların 烏桓 Wang 王 boylarına mensup idiler⁴⁴. İmparatorun en büyük endişesi ise bu hanımlar ile ailelerinin güçlenerek, devlet siyasetini etkilemeleri idi. İmparator Tao'nun en büyük oğlunun annesi Liu Hanım'ın 劉氏⁴⁵ başta Liu Hsien olmak üzere birçok akrabası, Tabgaçların kuzeydeki yayılma hareketlerini engellemeye çalışıyordu. Diğer oğlunun annesi Ho-lan Hanım'ın 賀蘭氏 boyu ise İmparator tarafından baştan beri tehlikeli görülmekteydi. Ho-lan boyu hem çok sayıda mensuba sahip idi hem de İmparator'un merkezîleşme yolunda boy sistemini dağıtmaya yönelik uygulamalarına açıkça muhalif bir tavır içerisindeydi. Ancak erkek çocuğu olmayan ve yeni fethedilmiş bir devletin mensbu Mu-jung Hanım 慕容氏 ile ailesinin Tabgaç siyasetini etkileme olanağı yoktu. Üstelik Mu-jung Hanım'ın imparatoriçe yapılması Sonraki Yen'den gelen nüfusun Tabgaç Devleti'ne entegrasyonunu kolaylaştıracaktı. Dolayısıyla İmparator'un kardeşi T'o-pa İ tarafından yapılan Mu-jung Hanım'ın imparatoriçe ilan edilmesi yönündeki teklif, İmparator tarafından memnuniyetle kabul edildi. Nitekim Liu Hanım, imparatoriçe seçilecek hanımın kendi elleriyle altın figür dökmesi beklenen seremonide bunu yapmayı başaramadı. Neticede seromonide başarılı olan Mu-jung Hanım Tabgaçların gerçek manada ilk imparatoriçesi ilan edildi⁴⁶.

⁴⁴ WS 16, s. 389; V. C. Golovachev Liu Hanım'ın ilk eş olarak İmparator Tao'nun desteğini arkasına aldığı ve iç işlerinde oldukça etkili bir kişilik olduğunu söylese de, J. Holmgren, İmparator'un hiçbir hanımının politik anlamda etkisinin bulunmadığını dile getirmektedir. Yine Golovachev'e göre; Liu Hanım sarayda Ho-lan boyu ve diğer Hsien-pi taraftarları tarafından tecrit edilmişti. Çünkü eğer Liu Hanım imparatoriçe ilan edilirse şahsi etkisinin artacağından ve bunun hem veliahtın durumunu hem de Ho-lan boyunun otoritesini etkileyeceğinden korkuyorlardı. Liu Hanım gibi etkili bir kişiliğe ve erkek çocuğa sahip olmayan Mu-jung Hanım, aslında sarayda Liu Hanım'dan daha fazla tecrit edilmişti. Bununla birlikte imparatoriçe seçimi söz konusu olduğunda Ho-lan boyu için herhangi bir tehlike oluşturmadığından hem onlar, hem de veliaht olma hakkı olan T'o-pa İ tarafından desteklenmiştir. Holmgren, a.g.m., s. 82; Golovachev, a.g.m., s. 14.

⁴⁵ Wei-shu'da hanımlar şahsi isimleri ile değil, mensup oldukları aile ya da boyun ismi ile anılmaktadır. Mesela; "Liu shih劉氏" örneğinde baştaki karakter "Liu 劉" aile ismidir. İkinci karakter olan "Shih 氏" ise "Kızlık soyadı" manasına gelmektedir. Çalışmamızda bu sözcüğü "Hanım" şeklinde dilimize çevirmeyi uygun gördük.

⁴⁶ WS 2, s. 36; WS 13, s. 321-325, 327; Pearce, "Nurses, Nurslings and New Shapes of Power in the Mid-Wei Court", s. 290; Holmgren, a.g.m., s. 76-79; Bahsi geçen metal dökme geleneğini her ne kadar V. C. Golovachev ve J. R. Ware eski bir Tabgaç geleneği olarak tarif etse de, J. Holmgren bunu reddederek, bunun devletin kuruluş aşamasından, V. yüzyılın başlarına kadar kullanılan ve Hunlardan alınan bir gelenek olduğunu belirtmektedir. J. Holmgren ve P. Boodberg söz konusu seremoniyi "Her adayın kendi figürünü dökmesi" şeklinde tarif ederken, J. R. Ware "Hanımların kendi figürleri mi döktükleri yoksa bunların antropomorfik mi olduğu kesin değildir" diye belirtmektedir. Golovachev, a.g.m., s. 15; Ware, "An Ordeal Among The T'o-pa Wei", s. 208; Boodberg, a.g.m., s. 183; Holmgren, "Women and Political Power In The Traditional T'o-pa Elite: A Preliminary Study Of The Biographies Of Empresses In The Wei-shu", s. 56.

Tabgaç Devleti'nin Kuruluşu Ve İmparator Tao 道武帝 Dönemi (386-409)

İmparator Tao'nun uyguladığı ve V. yüzyıl boyunca devam edecek bu politikayla Tabgaçlar prens anneleri ile imparatoriçe ilan edilecek hanımlarla ilgili kuralları belirlemiş oldular. Buna göre; prens anneleri hayatları boyunca imparatoriçe ilan edilmedi. En büyük prensler kendi annelerinden alınarak sarayda pek etkili olmayan bir aileye mensup hanımın himayesine verildi. Prens anneleri, oğulları veliaht ilan edildikten sonra intihara zorlandılar. İmparatoriçeler ise bilhassa yeni fethedilen devlet hanedanına mensup, çocuksuz hanımlardan seçildi. Ayrıca bu hanımların en büyük prense annelik yapmasına müsaade edilmedi⁴⁷.

401 yılında devlet işlerinden sorumlu 36 birimden oluşan bir bakanlık kuruldu. Her birimin başındaki kişi Tabgaç kökenli idi. Bu kişiler aynı zamanda çevirmenlik görevini de üstleniyordu⁴⁸. İmparator 403 yılında en büyük oğlu T'o-pa Ssu'yu拓跋嗣 "Ch'i kralı齊王" ilan etti ve ona hükümette üst düzey yetkiler verdi. Ancak tüm bu yetkiler T'o-pa Ssu'nun tahtın varisi olduğu manasına gelmemekteydi. Zira bunun ardından İmparator'un tüm oğullarına önemli bürokratik yetkiler verildiği görülmektedir⁴⁹.

Aynı sene Tabgaçlar Sonraki Ch'in後秦Devleti'ne bağlı bulunan Kao-ch'e boyları üzerine saldırı düzenleyerek çok sayıda esir ve hayvan ele geçirdi. Bunun üzerine Sonraki Ch'inler ile Tabgaçlara karşı bir ittifak içerisinde olan Juan-juanlar onlara yardıma geldiyse de, Tabgaçlar tarafından büyük bir yenilgiye uğratıldılar⁵⁰.

Bir süre sonra İmparator, Sonraki Ch'in Devleti'ne elçi gönderip savaşta ele geçirdiği esirleri geri vererek onlarla antlaşma yapmak istediğini bildirdi. Sonraki Ch'inler tarafından kabul edilen bu teklif üzerine iki devlet arasında antlaşma sağlandı. Bu esnada Sonraki Ch'in Devleti'ne tâbi olan Ho-lien Po-po⁵¹ 赫連勃勃iki

⁴⁷Jennifer Holmgren, "Two Imperial Marriage in the Native Chinese and Non-Han State, Han to Ming", <http://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft6p3007p1&chunk.id=d0e4517&toc.id=d0e4517&brand=ucpress>, 15.03.2016; Tabgaçların uyguladığı bu politika V. yüzyılın ilk yarısına kadar hem eşlerin hem de annelerin imparatorun üzerinde etkili olmasına engel olacaktır. Ancak Tabgaçlar yine bu uygulamanın ortaya çıkardığı ve devlet üzerinde çok tesirli, imparatora üvey anne rolünü üstlenecek olan ana imparatoriçelerin ortaya çıkmasına engel olamayacaklardır. Holmgren, "The Harem in Northern Wei Politics. 398-498 A.D.: A Study of T'o-pa Attitudes Towards the Institution of Empress, Empress-Dowager and Regency Governments in the Chinese Dynastic System During Early Northern Wei", **Journal of the Economic and Social History of the Orient**, s. 81-82; Eisenberg, a.g.m., s. 75.

⁴⁸Holcombe, a.g.m., s. 27.

⁴⁹WS 3, s. 49; WS 2, s. 41; Holmgren, a.g.m., s. 73.

⁵⁰WS 103, s. 2290; Woo, a.g.e., s. 34-35.

⁵¹Ho-lien Po-po, Tieh-fu lideri Liu wei-ch'en'in oğludur, Holmgren, "Women and Political Power in the Traditional T'o-pa Elite: A Preliminary Study of The Biographies of Empresses in the Wei-shu", s. 69.

devletin antlaşmasına çok öfkelenerek isyan hazırlıklarına başladı. Ardından 407 yılında Hsia 夏 Hun Devleti'ni kurarak Tabgaçlara yeni bir rakip olarak ortaya çıktı⁵².

Tabgaçlar 409 yılında bütün Kuzeydoğu Çin'i ve Güney Mançurya'yı topraklarına katınca ülkenin sınırları oldukça genişlemiş oldu. Alınan yerlerdeki insanlar köle yapılmayarak vergiye tâbi halk statüsünde bırakıldı. Boy sistemi daha önce dağıtıldığı için söz konusu bölgeyi yönetebilmek için Mu-jung askerleri ile Çinli idarecileri kullanma yoluna gidildi. Yen modeli örnek alınarak oluşturulan Tabgaç devlet yapısı böylece kuzeydoğu topraklarında yerleştirildi⁵³.

İmparator Tao, son derece başarılı ve hızla büyüyen bir devlet oluşturmasına rağmen son yıllarında giderek dengesiz, tuhaf tavırlar sergileyen ve etrafındaki herkesten şüphe eden bir imparator hâline gelmişti. Bazen günlerce yemek yemiyor ve uyumuyordu⁵⁴. İmparatorun kardeşi T'o-pa İ ise son derece olgun, yetenekli ve tecrübeli askerî bir liderdi. Dolayısıyla bu özellikleri ile esasında geleneksel Tabgaç anlayışına göre İmparator'un oğullarına nazaran tahtta daha fazla şansı vardı. Ancak sonradan "İsyan" diye nitelendirilen İmparator Tao'ya karşı olan muhalif tavırları, her ne kadar onlara göre akıl sağlığı yerinde olmayan İmparator'un gazabından korunmak isteyen bir takım Ho-lan mensupları tarafından destek bulduysa da bu durum çok sürmedi ve 409 yılında T'o-pa İ öldürüldü⁵⁵.

İmparator Tao, T'o-pa İ'nin öldürülmesinin ardından T'o-pa Ssu'nun annesi Liu Hanım'a intihar etmesini emretti⁵⁶. Bu isteği İmparator'un tahtı T'o-pa Ssu'ya

⁵² Ayşe Onat, V. Asırda Çin'de Kurulan Hsia Hun Devleti (M.S. 407-431), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doçentlik Tezi, Ankara, 1977, s. 53-54.

⁵³ Barfield, a.g.e., s. 119.

⁵⁴ C. Holcombe'ye göre; İmparator'un bu tuhaf tavırları o dönemde yaygın olarak kullanılan ve beş mineralin karışımından oluşan ilacın yan etkileri olabilirdi. Holcombe, a.g.m., s. 20.

⁵⁵ V. C. Golovachev, İmparator Tao'nun 408 yılında T'o-pa İ'ye, T'o-pa Ssu'dan sonra tahta torunu T'o-pa Tao'nun geçmesini istediğini söylemesinin, adı geçen taht varislerinin Ho-lan boyu ile hiçbir kan ilişkisinin olmaması nedeni ile olayların başlangıç noktası olduğunu düşünmektedir. Golovachev, a.g.m., s. 16; Holmgren, a.g.m., s. 62.

⁵⁶ WS'da geçen kayıta bununla ilgili olarak şöyle yazılmaktadır: "Wei Devleti'nde eski bir gelenek vardı: Veliht seçilen prensin annesi öldürülürdü. Bu nedenle İmparator Taizu'nun son yıllarında veliahtın annesi öldürüldü", WS 13, s. 325; WS 30, s. 325; V. C. Golovachev eldeki kanıtların her ne kadar eksik olduğunu belirtse de, bu uygulamanın eski bir Hsien-pi geleneği olduğunu savunmaktadır. Ayrıca makalesinde Tabgaç lideri Li-wei'in 力微 249 yılında karısı Tou Hanım'ın 竇氏 Mo-lu-hui boyuna mensup akrabalarının taht kavgasına karışmaları nedeniyle öldürülmesini örnek göstererek, eğer Tou Hanım veliaht Sha-mo-han'ın 沙漠汗 annesi ise söz konusu olayın, bu uygulamanın eski Hsien-pi geleneği olduğunun kanıtı olabileceğini belirtmektedir. Golovachev, a.g.m., s. 1, 4, 10 ; J. Holmgren, bu uygulamanın eski bir Hsien-pi geleneği olduğunu reddederek, İmparator'un Liu Hanım'ı intihara zorlanmasının onun devlet açısından tehlikeli gördüğü ailesini yönetimden uzaklaştırmak için sergilediği sistematik bir tavır olduğunu söylemektedir. Uygulamanın Wei-shu'da eski bir Hsien-pi geleneği olarak gösterilmesine ise orjinal parçaları kaybolan Wei-shu 13'e T'ang döneminde yapılan

Tabgaç Devleti'nin Kuruluşu Ve İmparator Tao 道武帝 Dönemi (386-409)

bırakmaya karar verdiğinin göstergesi idi. Ancak T'o-pa Ssu hiçbir zaman resmen veliaht ilan edilmedi⁵⁷. Bu durumda resmen veliaht bile ilan edilmeyen bir prensin Hun olan annesinin, daha önce devlet geleneğinde bir örneğine rastlanmayacak bir biçimde intihara zorlanması, İmparator'un Liu Hanım'ın ailesinin gücünden tedirgin olması ile açıklanabilir⁵⁸.

Annesinin intiharından sonra büyük travma yaşayan T'o-pa Ssu'ya imparator babası bu uygulamanın İmparator Han 漢武帝 (M.Ö. 156-87) tarafından başlatılan eski bir Çin geleneği olduğunu ve neden uygulandığını anlattı⁵⁹. Fakat T'o-pa Ssu babasının bu konuda yaptığı hiçbir açıklama ile teskin olmadı. Prens sürekli ağlayıp bağırıyor ve kendisini bir türlü kontrol edemiyordu. Neticede İmparator çok öfkelenerek onu huzurundan kovdu. Kendi sarayına dönen T'o-pa Ssu burada da gece gündüz ağlamaya devam edince İmparator onu yeniden huzuruna çağırdı. Tam babasının huzuruna çıkmaya hazırlanırken yardımcılarında bir tanesi fevri hareketlerinden ötürü babasının ona çok öfkeli olduğunu ve bu nedenle İmparator tarafından

eklemelerin yanlışlığını neden göstermektedir. Ona göre; Sui döneminde toparlanan Wei-shu 3 bu konuya daha doğru bir yaklaşım sergilemektedir. Burada İmparator'un Liu Hanım'ın intihara zorlanmasının oğluna bunun eski bir Han geleneği olduğunu söyleyerek, Han Wu-ti'nin M.Ö. 88 yılında veliaht ilan ettiği oğlunun annesini intihara zorlamasını işaret etmektedir. J. Holmgren bu uygulamanın daha önce yapıldığına dair bir göstergenin olmadığını ve T'o-pa Ssu resmen veliaht ilan edilmediği için durumun bununla da çeliştiğini söyleyerek, tahtta kardeş hakkının ve leviratusun bulunduğu geleneksel Tabgaç anlayışında taht verasetinin erkek evladın önceden veliaht ilan edilmesi sistemine göre değil, nispeten daha esnek bir sistemde yürütüldüğünü eklemektedir. Dolayısıyla ona göre veliahtın annesinin intihara zorlanması Çin anlayışının bir adaptasyonudur. Çin tarihinde birçok örneği bulunan veliahtın annesinin ve akrabalarının imparator üzerinde etkili olacağı korkusu, özellikle Sonraki Yen Devleti'nin fethinin ardından Tabgaçlar ile ilişki kuran Konfüçyanist idarecilere ait gibi durmaktadır. **WS 3**, s. 49; Holmgren, a.g.m., s. 57-60; Holmgren, "The Harem in Northern Wei Politics. 398-498 A.D. : A Study of T'o-pa Attitudes Towards the Institution of Empress, Empress-Dowager and Regency Governments in the Chinese Dynastic System During Early Northern Wei", s. 72-74,76, 80-81; C. Holcombe makalesinde bu uygulamanın eski bir Hsien-pi geleneği olduğunu tirnak içerisinde belirtmiş olsa da, ilk kez İmparator Tao tarafından tatbik edildiğini söylemektedir. Holcombe, a.g.m., s. 20; S. Pearce de bu geleneğin göçebe kökenli olduğunu reddetmektedir. Pearce, a.g.m., s. 290.

⁵⁷ **WS 2**, s. 41; **WS 3**, s. 49.

⁵⁸ Eğer Liu Hanım hayatta kalırsa oğlunun imparator olması ile Hunların politik anlamda oldukça güçleneceğini biliyordu. Li, a.g.e., s. 71-73.

⁵⁹ Konuyla ilgili Wei-shu'da geçen kayıta şöyle yazılmaktadır: " Önceden Han Wu-ti oğlunu veliaht ilan ettiğinde prensin annesini ölüme mahkum etti. Çünkü hanımların gizlice devlet işlerine karışmalarını ve onların ailelerinin sorun çıkarmalarını istemiyordu. Sen de imparator olacaksın. Ben tüm bu olacıklara engel olmak için tıpkı Han Wu-ti gibi yaptım", **WS 3**, s. 49; S. Pearce'e göre; İmparator'un bu durumu 500 sene önceki bir Han geleneğine dayandırması oldukça mantıksızdır. Üstelik İmparator'un bu anektodu bildiği bile şüphelidir. Ona göre; kaynaktaki bu kısım yazar tarafından eklenmiştir. Pearce, a.g.m., s. 291.

cezalandırılabilirliğini söyledi. Bunun üzerine korkan T'o-pa Ssu sanki kısa bir gezintiye çıkmış gibi yaparak saraydan kaçtı⁶⁰.

Liu Hanım'ın ölümünün ardından İmparatoriçe Mu-jung da öldü. İmparatoriçe'nin ölümü ile ilgili hiçbir detay bulunmamasına rağmen, İmparator Tao'nun hastalığı son aşamasında iken yaşanan olaylar İmparatoriçe'nin ölümü ile ilişkili gözükmektedir. İmparator'un hastalığından yararlanarak başkent dışına kaçmak isteyen İmparatoriçe'nin akrabaları yakalanarak 300'den fazla kişi öldürüldü. İmparatoriçenin bu öldürülenler arasında mı olduğu, yoksa akrabalarının hareketinden ötürü mü ölüm cezasına çarptırıldığı bilinmemekle birlikte kesin olan şey, bu olaydan sonra saraydaki Mu-jung etkisinin tamamen ortadan kalkmış olduğudur⁶¹.

Annesinin ölümünün ardından T'o-pa Ssu ortalıktan kaybolduğu için İmparator bir başka veliaht seçmek zorundaydı. Diğer oğlu T'o-pa Shao, "Ch'ing-he kralı清河王" idi. Ancak İmparator, oğlu Shao'ya karşı her zaman memnuniyetsiz olmuştu⁶². Ayrıca T'o-pa Ssu'dan sonra tahta onun oğlu T'o-pa Tao'nun geçmesini istemekteydi. Üstelik T'o-pa Shao'yu veliaht ilan ederse, her zaman büyük bir sevgi beslediği Ho-lan Hanım'ın intihar etmesi gerekecekti. Bu nedenle biraz düşünmek istedi. Ancak Ho-lan Hanım'ın, ölüm emrinin kesinleşmesini beklemeye niyeti yoktu. Bu nedenle oğlu Shao'ya mesaj göndererek kendisini kurtarmasını istedi. Aynı gece 16 yaşındaki T'o-pa Shao saraya gelerek babasını öldürdü⁶³. Shao'nun gizlice İmparator'un yanına girebilmesi ve İmparator'un yanında yay ile hançerinin bulunmaması, onun saray ve

⁶⁰ Wen-shih Yüe-k'an 文史月刊, "Tsong Pu-luo Lian-meng Tao Kuo-chia Chi-ch'i Te Pa-she- Pei-wei Ming Yüan-ti T'o-pa Ssu 从部落联盟国家机器的跋涉北魏明元帝拓跋嗣", http://d.g.wanfangdata.com.cn/Periodical_wsyk201307011.aspx, 15, 23.09.2014.

⁶¹ **WS** 2, s. 44; Golovachev, a.g.m., s. 15-16.

⁶² T'o-pa Kuei'in öz teyzesi Ho-lan Hanım'dan çocuğu olan T'o-pa Shao böyle bir evliliğin meyvesi olarak kaynakta vahşi ve asi olarak tasvir edilmiştir. J. Holmgren'e göre T'o-pa Shao'nun bu şekilde tasvir edilmesi, T'o-pa Kuei'in teyzesi ile onun kocasını öldürmek suretiyle yaptığı evliliği tasvip etmeyen Çinli tarihçinin tercihidir. **WS** 16, s. 389-390; Holmgren, "Women and Political Power in the Tradional T'o-pa Elite: A Preliminary Study of The Biographies of Empresses in the Wei-shu", s. 61; **WS**, 74, s. 1643-1649.

⁶³ **WS** 97, s. 2128; Wen-shih, a.g.m., s. 15-16; Yaşanan olaylar J. Holmgren'in makalesinde biraz farklı anlatılmaktadır. Buna göre; İmparator, Ho-lan Hanım'ı öldürmek üzere hapse atmış ve imparatorun bu hareketi Ho-lan boyunun harekete geçmesine neden olmuş ve T'o-pa Shao babasını öldürmeye zorlanmıştır. Holmgren, a.g.m., s. 61.

Tabgaç Devleti'nin Kuruluşu Ve İmparator Tao 道武帝 Dönemi (386-409)

bürokrasi içinden destek bulduğunun göstergesidir⁶⁴. İmparator Tao Chin Kurganı'na金陵 gömülerek, ölümünden sonra kendisine T'ai-tzu太祖 ismi verildi⁶⁵.

SONUÇ

T'o-pa Kuei'in 386 yılında devleti yeniden toparlamasıyla Tabgaçların Kuzey Wei Hanedanlığı tarihi başlamaktadır. Çin'in resmi hanedanlıklarından birisi sayılan bu devlet ile Tabgaç tarihinde de yeni bir sayfa açılır. Zira ilk imparator Tao döneminden itibaren göçebe devlet özellikleri azaltılarak, bir takım Çin gelenekleri devlet içerisinde uygulanmaya başladı. İmparator ilk adımı boy beylerinin tüm itirazlarına rağmen devletin ismini "Wei" olarak değiştirerek attı. Esasında devletin ismi "Tai" da Tabgaçlara Chin imparatoru tarafından hediye edilen bölgenin Çince ismi idi. Her ne kadar devlet isminde kendi dillerinden Çince'ye geçiş gibi bir durum yaşanmasa da, "Wei", Savaşan Devletler Dönemi'nde kurulan Çinli bir devletin ismi olduğu için Tabgaçların söz konusu bu ilk dönemden itibaren Çin topraklarında siyasi meşruiyet elde etmeye çalıştıkları sonucuna varılabilir. Sonraki Yen Devleti'nin fethinden sonra İmparator'un otoritesi artınca, boy sistemine dayalı göçebe nitelikli bir devletten, merkezî yönetime dayalı bürokratik bir devlete dönüşmek için önemli siyasi reformlara başladı. İmparator ilk olarak merkezî otorite açısından tehlikeli bulunduğu boy sistemini kaldırdı. Yapılan değişiklik ile boyların idaresi kendi boy beylerinden alınıp, merkeze bağlandılar. Bu şekilde boy beyleri sıradan kişiler hâline dönüştürüldü. Boy mensupları ise oturdukları yerde kayıt altına alınarak boy beyine bağlı göçebe statüsünden çıkarılıp, imparatora bağlı halka dönüştürüldü. Boy sisteminin dağıtılması devletin göçebe karakterinden çıkarak, Çin tipi bir devlete geçiş yolunda yapılan çok büyük bir değişikliktir.

İmparator Tao döneminde göçebe geleneklerinden birisi olan tahtın baba, amca, kardeşler arasında devredilmesi kaldırılarak, tahtın sadece babadan en büyük oğluna geçtiği Çin tipi veraset sistemi benimsendi. Yine bu dönemde ilk kez Çin tipinde imparatoriçelik müessesesi oluşturuldu. İlk örnekten itibaren imparatoriçelerin seçiminde onun veliahtın annesi olmaması ve mümkün merteye devlet bünyesine yeni dâhil edilmiş, fazla güçlü olmayan bir boya mensup olması gibi özelliklere dikkat edildi. Yine ilk kez İmparator Tao döneminde bir Çin geleneği olan "Veliahtın annesinin intihar etmesi" yöntemi uygulanmaya başladı. Her ne kadar bu uygulamanın amacı geleceğin imparatorunu annesinin olası politik etkisinden kurtarmak olsa da, Kuzey Wei tarihine bakıldığında yine de bu sonuçtan kaçınmadıkları dikkati çekmektedir. Yine bu dönemde Budizm devlet koruması altına alınmak suretiyle Çin topraklarında himayesi ve yayılması sağlandı. Sonuç itibarıyla

⁶⁴ Ho-lan Hanım olayından önce çok sayıda memurun öldürülmesi, T'o-pa İ'nin idam edilmesi, Liu Hanım'ın intihara zorlanması ve doğudaki yurtlarına dönmeye çalışan yüzlerce Mujung'un imha edilmesi T'o-pa Kuei'in çok kötü bir psikolojik durumda olduğunun göstergesi idi. Bu nedenle T'o-pa Shao'nun suikasti saray tarafından desteklenmiş olmalıdır. Holmgren, a.g.m., s. 61-62.

⁶⁵ WS 2, s. 44; Baykuzu, a.g.m., s. 422.

Tabgaç tarihinde yeni bir sayfa açan İmparator Tao'nun askeri ve siyasi faaliyetleri bir taraftan onlara Kuzey ve Merkezi Çin'in tek hâkimi olma yolunu açarken diğer taraftan göçebe bir devletten Çin tipi bir hanedanlığa geçişin temellerini atmıştır.

KAYNAKÇA

Ana Kaynaklar:

Wei-shu 魏書, Pekin北京, 1974.

Araştırma Eserleri:

- Avirmed, E. (2011), "Juan-juanların Çöküşü ve Dağılışı", **Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Dergisi Türkoloji Dergisi**, 18: 23-29.
- Barfield, T. J. (1989), **The Perilous Frontier**, Oxford.
- Baykuzu, T. D. (2011), "Tabgaç Hükümdarları (M.S. 386-550) ve Hükümdar Kurganları", **Mehmet Eröz Armağanı**, İstanbul, 416-439.
- Boodberg, P. A. (1936), "The Language of the T'o-pa Wei", **Harvard Journal of Asiatic Studies**, 1: 2, 167-185.
- Eberhard, W. (1945), "Eski Türk Devletlerinin Ekonomisi Hakkında İncelemeler:1 Toba'ların Hayvancılığı", **Bellekten**, IX: 36, 485-495.
- Eberhard, W. (1946), "Eski Türk Devletlerinin Ekonomisi Hakkında İncelemeler: 2, Toba'larda Ziraat", **Bellekten**, IX: 37, 81-95.
- Eberhard, W. (1946), "Eski Türk Devletlerinin Ekonomisi Hakkında İncelemeler: 3, Tobalar'da Köle Usulü", **Bellekten**, X: 38, 255-267.
- Eberhard, W. (1946), "Toba Devrinde (385-550) Buddhist Kilisesinin Ekonomik Önemi", **A.Ü. DTCTF Dergisi**, IV: 1, 297-307.
- Eberhard, W. (1949), **Das Toba Reich Nordchinas**, Leiden.
- Eberhard, W. (1995), **Çin Tarihi**, Ankara.
- Eberhard, W. (1996), **Çin'in Şimal Komşuları**, Ankara.
- Eisenberg, A. (1991), "Retired Emperors in Medieval China: The Northern Wei", **T'oung Pao**, Second Series, 77: 1-3, 49-87.
- Holmgren, J. (1981), "Widow Chastity in the Northern Dynasties: The Lieh-nü Biographies in the Wei-shu", **Papers on Far Eastern History**, 23: 165-186.
- Holmgren, J. (1981-83), "Women and Political Power in the Traditional T'o-pa Elite: A Preliminary Study of The Biographies of Empresses in the Wei-shu", **Monumenta Serica**, 35: 33-74.
- Holmgren, J. (1982), **Annals of Tai**, Canberra.
- Holmgren, J. (1983), "The Harem in Northern Wei Politics. 398-498 A.D.: A Study of T'o-pa Attitudes Towards the Institution of Empress, Empress-Dowager and Regency Governments in the Chinese Dynastic System During Early Northern Wei", **Journal of the Economic and Social History of the Orient**, 26: 1, 71-96.
- Holmgren, J. (1993), "The Composition of the Early Wei Bureaucratic Elite as

Tabgaç Devleti'nin Kuruluşu Ve İmparator Tao 道武帝 Dönemi (386-409)

- Background to the Emperor Kao-tsu's Reforms (423-490 AD)", **Journal of Asian History**, 27: 2, 109-175.
- Hsüeh, H. P. 薛海波(2014), "Lun Pei-wei Liu-chen Chi Yü Liu-chenPao-tungYüen-yin論北魏六鎮濟與六鎮暴動原", **Chung-kuo She-hui Ching-chi Shi Yen-chiu 中國社會經濟史研究**, 3: 1-11.
- Golovachev, V. C. (2002) "Matricide Among The Tuoba-Xianbei And Its Transformation During The Northern Wei", **Early Medieval China**, 8: 1-41.
- Kao, L. L. (1978) **Toba Wei Sülalesi Devrinde Çin'in Kuzey ve Batı Komşuları**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Ku, H. M. (2013), **Çin Halkının Zihniyeti**, çev. Hanife Güven, Ankara.
- Li P. 李凭 (2000), **Pei-wei P'ing-ch'eng Shih-tai北魏平城时代**, Pekin 北京.
- Lin, A. (2000), "On the Etymology of T'o-pa 托跋", **Central Asiatic Journal**, 44: 1, 30-44.
- Luo, H. 罗新 (2015), **Hei-chan Shang-te Pei-wei Huang-ti 黑毡上的北魏皇帝**, Pekin北京.
- Onat, A. (1977), **V. Asırda Çin'de Kurulan Hsia Hun Devleti (M.S. 407-431)**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doçentlik Tezi, Ankara.
- Otkan, P. (1980), **T'o-pa Wei Döneminde Toplum ve Ekonomi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doçentlik Tezi, Ankara.
- Otkan, P. (1974), **M.S. IV. Yüzyılda Hunlar'ın Önderliğinde Çin'de Başlayan Yabancı Kavimler Hareketinin, Kültürel, Toplumsal ve Ekonomik Etkileri**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Otkan, P. (1985), "T'o-palar-Boylar Birliğinden Devlete-", **Doğu Dilleri Dergisi**, IV: 1, 69-82.
- Otkan, P. (1989), "IV. Yüzyılda Kuzey Çin'deki Yabancı Halkların Yerleşim Alanları ve Nüfusu", **Erdem**, 5: 15, 773-790.
- Pearce, S. (2012), "A King's Two Bodies: The Northern Wei Emperor Wencheng and Representations of the Power of His Monarchy", **Frontiers of History in China**, 7: 1, 90-105.
- Roux J. P. (2001), **Orta Asya Tarih ve Uygarlık**, İstanbul.
- Taşagıl, A. (2013), **Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları**, Ankara.
- Taşagıl, A. (2014), **Kök Tengri'nin Çocukları**, İstanbul.
- Toh, H. T. (2005), "The -yu Ending in Xiongnu, Xianbei, and Gaoju Onomastica", **Sino-Platonic Papers**, 146: 1-24.
- Ware, J. R. (1932), "Notes on the History of the Wei Shu", **Journal of the American Oriental Society**, 52: 1, 35-45.
- Ware, J. R. (1936), "An Ordeal Among The T'o-pa Wei", **T'oung Pao**, 32: 4, 205-209.
- Woo, D. C. (1995), **Juan-Juan'lar**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Yang, L. S. (1960-61), "Female Rulers in Imperial China", **Harvard Journal of Asiatic Studies**, 23: 47-61.

Yang, S. Y. (2007) , **Becoming Zhongguo, Becoming Han: Tracing and Re-Conceptualizing Ethnicity in Ancient North China, 770 BC-AD 581**, Singapur Devlet Üniversitesi Tarih Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Singapur.

İnternet Kaynakları :

Holcombe, C. , “The Xianbei in Chinese History”, Early Medieval China, <http://dx.doi.org/10.1179/1529910413Z.0000000006>, 1, 31.05.2016.

Holmgren, J. , “Two Imperial Marriage in the Native Chinese and Non-Han State, Han to Ming”, <http://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft6p3007p1&chunk.id=d0e4517&toc.id=d0e4517&brand=ucpress>, 15.03.2016.

Wen-shih, Y. K. , 文史月刊, “从部落联盟国家机器的跋涉北魏明元帝拓嗣, Tsung Pu-luo Lian-meng Tao Kuo-chia Chi-ch’i Te Pa-she- Pei-wei Ming Yüenti T’o-pa Ssu”, http://d.g.wanfangdata.com.cn/Periodical_wsyk201307011.aspx, 15-16.